

Editorial

Nadja Monnet
Enrique Santamaría

Universitat Autònoma de Barcelona

Aquest nou número de *Quaderns-e* és una prolongació d'un projecte de reflexió que, al voltant de les relacions entre ciències socials, fotografia i alteritats, parteix de l'interrogant de si podem comprendre les alteritats i alteracions contemporànies a través i amb la fotografia. En efecte, a la fi del 2007, i amb motiu del viatge a Barcelona d'una amiga i col·lega que aleshores treballava sobre fotografia al segle XIX, va començar a perfilar-se el projecte que va desembocar, el 16 de gener de 2008, en una jornada de treball sobre Fotografia i alteritats. La idea inicial d'aquesta trobada va ser reunir una sèrie d'investigadors socials interessats pel tema de la fotografia juntament amb professionals d'aquesta. En aquest aspecte, la jornada va complir àmpliament les nostres expectatives ja que, a més de la quantitat de participants, van assistir-hi persones d'horitzons molt diversos i amb un cert equilibri entre aquelles procedents de les ciències socials i aquelles altres del món de les arts i del fotoperiodisme, diversitat de procedències que hem intentat mantenir des d'aleshores i també en aquest monogràfic.

L'objectiu que ens vàrem fixar era reflexionar públicament i col·lectiva sobre les pràctiques i els usos de la fotografia, així com de les estretes relacions que aquesta té amb la percepció i tractament de les alteritats. Es va posar l'èmfasi tant en les transformacions socials que afecten l'exercici de la fotografia, com en la utilització de la fotografia per captar les mobilitats i alteracions socials. La dinàmica de la jornada va consistir en presentacions i discussions sobre diversos treballs elaborats per membres dels equips organitzadors, així com per altres persones i col·lectius participants.

Arran de l'èxit i el interès que va generar aquesta primera jornada, co-organitzada pels grups de treball i de recerca ERAPI (Socioantropologies dels Processos Identitaris) i Contraplano-LAD (Laboratori d'Acció Documental) de l'Institut Català d'Antropologia, i també pel Grupo de Estudios em Jornalismo, de la Universidade do Vale do Rio dos Sinos (UNISINOS), es va decidir organitzar unes segones jornades els

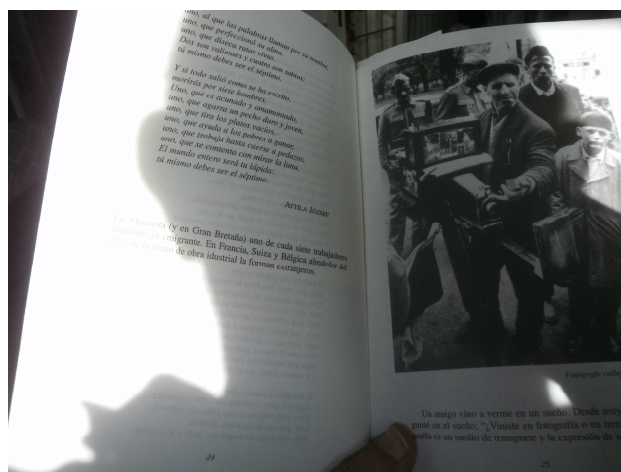
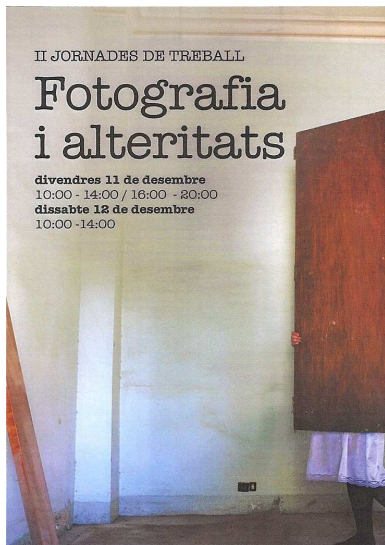

Foto: «Leyendo a J. Berger y J. Mohr», de Enrique Santamaría, 2010, de la serie *Leyendo a...* (*Sociología en imágenes*)

dies 11 i 12 de desembre de 2009¹. Aquesta vegada volíem organitzar unes jornades que tinguessin un treball abans i després de les jornades pròpiament dites, és a dir que no volíem restringir la reflexió i el diàleg solament a un moment i a una única activitat, sinó més aviat treballar al llarg dels gairebé set mesos que va durar l'organització d'aquestes segones jornades per tal d'engendrar noves sinergies i realitzar una reflexió més col·lectiva que en el cas de l'edició anterior. El projecte es va realitzar en tres fases. Una primera, va consistir en dur a terme vuit tallers amb una freqüència de dues sessions al mes on principalment es van presentar i comentar textos i obres fotogràfiques d'autors reconeguts, com ara Raymond Depardon, Jacques Henri Lartigue o Francesc Català Roca. Es va donar un èmfasi especial a l'obra de John Berger i Jean Mohr, no obstant això les propostes dels antropòlegs i sociòlegs contemporanis que treballen amb fotografies, tal i com Howards S. Becker, François Laplantine, Sylvain Maresca o Luiz Eduardo Robinson Achutti, també van ser discutides.

Tríptic realitzat per Nuria Castro

Així mateix, tres números de revistes franceses ens van cridar l'atenció: dos números consecutius de la revista *Lieux Communs* (el número 11 dedicat a les cultures visuals de l'urbà contemporani i el número 12 que reflexiona sobre l'alteritat), així com el número 37 (1) de la revista *Ethnologie Française* on es fa un estat de la qüestió de les relacions entre antropologia i fotografia. Més tard vam descobrir i considerar el dossier "Fotografía y alteridad" inclòs al número 46 de *Aisthesis. Revista Chilena de Investigaciones Estéticas*.

Igualment, es va dedicar un taller a abordar i debatre sobre la noció d'alteritat, per tal de clarificar i aprofundir en el segon concepte del nostre centre d'interès, i en gairebé tots els tallers les qüestions metodològiques relatives a les potencialitats i els usos de la fotografia a les ciències socials van ser molt presents. Ràpidament les imatges animades van ser evocades i utilitzades per fer avançar les nostres trobades i converses. No podíem ignorar-les i de fet es va establir un diàleg ben bé constant entre imatges fixes i animades, posant èmfasi no obstant això en les fotografies. Per aquest motiu vam convidar l'artista visual Ulrich Fischer a realitzar un taller on va presentar el seu projecte *Walking the edit* (projecte que es pot consultar on-line en <http://www.walking-the-edit.net/> i <http://blog.walking-the-edit.net/>), i per a les segones jornades al vídeo-artista Toni Serra perquè ens mostrés el seu treball sobre la ciutat de Fes, al Marroc.

En aquest sentit, vam considerar la fotografia i el cinema sòcio-etnogràfics com a complementaris, i ens vàrem centrar en moure'ns *entre* aquests dos aspectes o dimensions de la imatge, sense perdre de vista i posant l'accent en la imatge fotogràfica. Sobretot ens van interessar els vincles entre l'art fotogràfic i les ciències socials; va ser, com afirma Tadashi Yanai en aquest mateix número, "transitar més lliurement entre les paraules i les imatges, així com reconnectar el treball de camp amb el treball en l'escriptori, la teoria amb la pràctica, la ciència amb l'art".

Un altre motiu que ens va portar a reunir-nos i organitzar els tallers va ser la presentació dels projectes que els participants tenien en curs, presentacions que es van prolongar fins al 2010, una vegada finalitzades les jornades. No obstant això, aquest

¹ Per aquestes segones jornades vam contar amb el suport de l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona (ICUB), la Residència d'Investigadors del CSIC i la participació de l'Observatori de Vídeo No Identificats (OVNI).

últim any vàrem concentrar les nostres energies en produir els textos que constitueixen aquest número monogràfic que inclou, si bé és cert que reelaborades, bona part de les ponències que es van presentar durant les dues jornades, i a les quals s'han afegit alguns textos que vàrem encarregar als seus autors perquè ens semblava pertinent que hi participessin. A més a més d'expressar la nostra gratitud a aquests autors i a totes aquelles persones i institucions que han fet possible que aquest projecte segueixi viu, volem especificar un agraïment particular als fotògrafs Alfredo Jaar i Jean Mohr que amablement han acceptat la reproducció de les seves fotografies als articles de Parvati Nair i de Howard S. Becker, respectivament. Volem també fer una menció especial a Maria Jesús Buxó qui per raons totalment alienes a la seva voluntat no ha pogut finalment veure inclosa la seva contribució al número.

El present monogràfic recull a través de nou articles, sis apunts etnogràfics, tres comentaris i cinc ressenyes, les principals qüestions i inquietuds que van sorgir tant a les jornades com als tallers, on bona part de les discussions van girar entorn de les possibilitats de produir un tipus de discurs fotogràfic que permeti plasmar socio-antropològicament les alteritats i els processos i situacions que les constitueixen. En definitiva, i formulat de una manera interrogativa: la fotografia pot constituir un llenguatge diferent i complementari a l'oral i escrit en la nostra tasca científica de descriure i comprendre els sentits dels altres a las societats contemporànies?